

Отримано: 22 січня 2020 року

Прорецензовано: 23 січня 2020 року

Прийнято до друку: 29 січня 2020 року

e-mail: kaminskayasveta2020@gmail.com

anmed@ukr.net

DOI: 10.25264/2519-2558-2020-9(77)-220-223

Камінська С. В., Момот А. В. Шляхи появи запозичень в сучасній англійській мові. Їх асиміляція та вживання. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог: Вид-во НаУОА, 2020. Вип. 9(77). С. 220–223.

УДК: 81-26

Камінська Світлана Василівна,
старший викладач,
Державний університет інфраструктури та технологій
Момот Анна Василівна,
старший викладач,
Державний університет інфраструктури та технологій

ШЛЯХИ ПОЯВИ ЗАПОЗИЧЕНЬ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ. ЇХ АСИМІЛЯЦІЯ ТА ВЖИВАННЯ

Важливими та характерними рисами будь-якої мови та її словникового складу є рухливість, мінливість, прагнення до вдосконалення й розвитку. Будь-яка мова більшою чи меншою мірою поповнюється новими словами за рахунок власних ресурсів, а також за рахунок запозичень. Роль запозичень у різних мовах неоднакова і залежить від конкретно-історичних умов розвитку кожної мови. В англійській мові відсоток запозичень через історичні обставини значно вищий ніж у багатьох інших мовах.

Актуальність теми статті зумовлена посиленою увагою науковців до запозиченої лексики як складника словникового запасу англійської мови та антропоцентричною спрямованістю сучасних лінгвістичних досліджень, потребою систематизації іношомовних лексичних одиниць у сучасній морській англійській мові на семантичному та функціональному рівнях. Дослідження запозичень у цих аспектах відповідає сформованим сучасним категорійним підходам до вивчення мовних явищ, оскільки поєднує параметри як традиційної, так і нової лінгвістичної парадигми.

Ключові слова: запозичення, неологізм, синтаксичні вирази, асиміляція, морфологічна структура.

Svitlana V. Kaminska,
Senior Lecturer,
State University of Infrastructure and Technologies
Anna V. Momot,
Senior Lecturer,
State University of Infrastructure and Technologies

WAYS OF APPEARANCE OF BORROWINGS IN MODERN ENGLISH. THEIR ASSIMILATION AND APPLICATION.

Important and characteristic or peculiar features of any language and its vocabulary are mobility, changeability, striving for improvement and development. Any language in a certain extent enriches by new words at the expense of its own resources and of course at the expense of borrowings. The role of borrowings is different in different languages and it depends on the concrete historical circumstances of language development. In English the percent of loan words is higher than in other languages thanks to the historical events.

At the present stage, a new impulse is being traced to a more careful and detailed study of neologisms, which is due to the rapid growth of their number, that is, the frequent appearance of new realities naturally, necessitates the acceleration of the nomination process. One of the means of the emergence of new lexical units is borrowing.

The relevance of the topic of the article is also due to the increased attention of scholars to the borrowed vocabulary as a component of the vocabulary of English and the anthropocentric orientation of modern linguistic studies, the need to systematize foreign-language lexical units in modern marine English at semantic level. The study of borrowing in these aspects corresponds to the current categorical approaches to the study of linguistic phenomena, as it combines the parameters of both the traditional and the new linguistic paradigm.

Key words: borrowing, neologism, syntactic expression, assimilation, morphological structure.

Вступ. Упродовж останніх десятиріч в англійській мові, як і в багатьох інших, виникла велика кількість нових слів, що призвело до необхідності їх вивчення й опису. Це, у свою чергу, викликало появу зовсім нової галузі лінгвістики – неології – науки про неологізми, у сферу діяльності якої входить виявлення нових слів і значень, аналіз чинників їх появи, вивчення засобів їх утворення, розробка принципів ставлення до них та їх лексикографічної обробки.

Англійська мова в ході історичного розвитку зазнала змін, під час яких відбулось запозичення великої кількості слів з різних мов. Періоди запозичень співпадають із часом великих міжкультурних контактів.

Мета статті – розкрити значення терміну запозичення, окреслити напрямки, за якими слова проникають та асимілюються в мові, описати особливості процесу організації асиміляції запозичених слів та класифікацію запозичених слів. Дослідити наповненість мови запозиченнями морської англійської та причини її появи.

Завдання статті:

- визначити сутність поняття «запозичення»;
- відстежити походження запозичених слів у морській англійській мові;
- визначити основні методи і прийоми розвитку запозичень.

Основна частина. Одна з причин появи нових лексичних одиниць є запозичення.

Запозичення – елемент чужої мови (слово, морфема, синтаксична конструкція та ін.), який було перенесено з одної мови до іншої внаслідок мовних контактів, а також сам процес переходу елементів однієї мови до іншої [7].

Доктор філологічних наук Арнольд І.В. у своєму підручнику з лексикології визначає запозичення як слово взятє з іншої мови і змінєне фонетично або в правописі, або в значєнні згідно зі стандартами англійської мови [2, с. 252].

В англійській мові частіше вживаються два терміни для визначення поняття лінгвістичне запозичення: *borrowing*, *loanword*. Глумачний словник Macmillan визначає слово запозичення як:

- 1) *borrowing* (a word or phrase that comes from another language) [6, с. 152];
- 2) *loanword* (a word from one language that is used in another language without being changed) [6, с. 839].

На основі вивчення терміна «запозичення» встановлено, що це слова, які були взяті в одній мові й внесені до словникового запасу іншої зі змінами, або без. За словами доктора філологічних наук Гармаша О.Л., на іншомовне походження слова можуть указувати його вимова, графічне оформлення, морфологічна структура, граматичні форми, лексичне значення. Проте, це стосується лише нового лексичного матеріалу. Деякі ранішні запозичення, настільки глибоко асимілювалися й міцно ввійшли до системи мови-реципієнта, що їхній іншомовний характер може бути виявлений тільки завдяки етимологічному аналізу.

Переважно з інших мов запозичуються слова, рідше – синтаксичні й фразеологічні вирази. Запозичення окремих звуків і словотворчих морфем (суфіксів, префіксів, коренів) відбувається в процесі їх вторинного виділення з більшої кількості запозичених слів. Простежено, що запозичення проникають до системи мови-позичальниці, а іноді настільки нею поглинаються, що іншомовне походження таких слів не відчувається носіями мови та виявляється лише за допомогою етимологічного аналізу.

Запозичення є наслідком культурного контакту між двома мовними спільнотами. Запозичення слів може йти в обох напрямках між двома мовами, які контактують, але часто виникає асиметрія, коли більше слів переходить з однієї мови в іншу.

Канали запозичень можуть бути як усні, так і книжні. При усному запозиченні слово зазнає більших змін, ніж при книжному запозиченні. Якщо слово входить до іншої мови з одночасним запозиченням нового предмета чи поняття, то значення цього слова не змінюється, але у випадку входження нового слова як синоніма до вже існуючого в мові слова, між цими синонімами відбувається розмежування значень та спостерігаються зсуви у первісній семантиці. Такі запозичення іноді називають «проникненнями» [7]. Багато слів французького походження замінили англійські слова і в якості прикладу можна навести наступні: *air*, *place*, *large*, *river*, *change*, *front*. Але багато слів увійшли в мову як синоніми до вже існуючих: *to begin* – *to commence*, *foe* – *enemy*, *to go on* – *to continue*.

Слід відзначити, що сам факт запозичення лексеми з однієї мови в іншу є явищем складним і багатогранним. Тісна взаємодія народів світу діалектично обумовлює взаємозбагачення їхніх мовних систем за рахунок зростання запозичених одиниць. Розвиток інноваційних засобів масової інформації сприяє збільшенню запозичень у мові, серед них провідні мас-медіа: теле- і радіокомпанії, світова мережа Internet та періодичні видання. При цьому зміни зумовлюються як інтерлінгвістичними (тенденція до мовної економії, прагнення до аналітичності), так і екстралінгвістичними чинниками (науково-технічний і соціальний прогрес, поширення інформації).

Доктор філологічних наук О. О. Потебня також зазначав, що процес запозичення носить творчий характер. Він стверджував: «Запозичувати – це означає брати для того, щоб у тебе була можливість внести в скарбницю людської культури більше, ніж отримувати» [4, с. 68].

Вважається, що чим раніше слово було запозиченим, тим повніше воно асимілювалося й міцніше ввійшло в систему мови-реципієнта. Проте, слова, які не становлять комунікативної важливості, рідко використовуються в повсякденній мові, поступово залишають словниковий склад мови незалежно від часу їхнього надходження. Навпаки, інноваційні лексичні одиниці, які мають широкую сферу вживання, мають можливість бути повністю адаптованими до системи мови-реципієнта.

Англійська мова більш ніж будь-яка інша мала можливість запозичувати іншомовні слова в умовах прямого безпосереднього контакту: спочатку в середині сторіччя від загарбників, які змінювали один одного на Британських островах, а пізніше – в умовах торговельної експансії та колонізаторської активності самих британців.

Той чи інший вплив однієї мови на іншу завжди пояснюється історичними причинами: війни, завоювання, мандри, торгівля. Інтенсивність притоку нових запозичених слів у різні історичні періоди варіюється залежно від конкретних історичних умов.

У XII–XIII ст. англійська мова збагатилася французькими словами в різних сферах. Запозичені слова класифікуються за своїм вживанням. Слова, пов'язані з владою: *government*, *royal*, *judge*, *sentence*; слова пов'язані з армією: *army*, *regiment*, *victory*; слова пов'язані з наукою: *doctor*, *experiment*, *science*; слова пов'язані з торгівлею: *money*, *merchant*, *profit*, *purchase*.

У сучасній англійській мові численними є французькі запозичення: *boutique*, *freese*, *fromage*, *pêcher*, *unijombist*, *tranche*, які здебільшого зберегли своє лексичне значення.

Запозичені слова з російської мови пов'язані з подіями, які відбувалися в цій країні в 90-х роках XX століття – з політичними явищами: *perestroika*, *glasnost*, *khozraschot*, *prizhok* тощо. Усі ці слова були запозичені як в усній, так і в письмовій формі й не змінили своє значення та склад.

Нечисленні запозичення з італійської, португальської та іспанської мов свідчать про культурні зв'язки з цими країнами: ісп. – *ÈL NIÑO*, *nacho*, *guerilla*, *junta*; італ. – *biasco*, *motto*; порт. – *favela*, *favelado*.

У сучасній англійській мові набувають поширення слова з мов африканських племен, які увійшли до лексики через американську англійську під час тісних зв'язків з африканськими рабами на півдні США: *tote*, *gumbo*, *jambalaya*; з мов індіанських народностей: *paneer*, *ghari*.

Кожен з дослідників запозичень намагається запропонувати свої схеми проникнення нових слів в іншу мову. Ось деякі з них:

- 1) культура: *cinematheque*, *discotheque*, *anti-roman* (з французької);
- 2) суспільно-політичне життя: *ayatollah* (з арабської), релігійний вождь ісламської секти Shiite в Ірані (слово стало відомим від січня 1979 року, коли після скидання шаха Ірану до влади прийшов Аятола Хомейні);
- 3) повсякденне життя (напої, їжа, спорт, одяг): *petit déjeuner* (фр.) “сніданок”;
- 4) науково-технічний прогрес: *biogeocoenose* (із російської) “екологічна система”.

Саме таку структуру пропонує доктор філологічних наук А. Ю. Філоненко. Існуючі в словниковому складі мови запозичені слова можна класифікувати:

- 1) за джерелом запозичення;
- 2) за частиною запозиченого слова;
- 3) за ступенем асиміляції.

За джерелом походження запозичення можемо поділити на групи:

- 1) французькі запозичення (summit conference, visagist, frisee, auteur);
- 2) німецькі запозичення (kettenraucher, blitz, angst, gastarbeiter, reitgeist, glitch, glitry, spritrer);
- 3) запозичення з їдишу (kosher, bagle);
- 4) русизми й запозичення з грецької мови (perestroika, khozraschot, troika, samizdat, telenovela);
- 5) португальські запозичення (marmalade, flamingo, buffalo, guinea).

Запозичення можна також класифікувати за тим, яка частина слова є новою для мови. За цим принципом запозичення розділяються на:

– фонетичні (з французької regime, ballet, bouquet);

– кальки (translation-loans) (з німецької Vaterland при перекладі по частинам на англійську дало Fatherland, з російської самоубивство через латину дало sui – себе, side – вбивати);

– семантичні (з російської pioneer, brigade);

– запозичення словоскладаючих елементів (з грецької і латини anti-, counter-, inter-, sub-, ultra-).

Обґрунтовано думку про те, що джерелом запозичень в англійській мові виступає не одна мова.

Простежено і виявлено, що на сьогоднішній день існують і інші способи розподілу запозичень на тематичні групи й підгрупи.

Основна більшість англійських запозичень зосереджена у дев'яти тематичних групах.

1. Суспільно-політична лексика. Тут виділяють дві підгрупи :

а) Соціальні відносини й явища: yakuza – японський хуліган або гангстер (яп.), Chozrim – євреї, які повернулися до Ізраїлю після еміграції (івр.).

б) Політика: Franquista – послідовник політики іспанського диктатора Франко (ісп.), brigatisti – члени терористичної організації “Червоні бригади” (італ.),

(Al)fatah – найбільша партизанська група організації визволення Палестини.

2. Культура: cafe theatre – кафе-театр (місце де читають лекції і дають вистави) hayashi – японський оркестр (яп.), salsa – карібська танцювальна музика, яка нагадує мамбо, з елементами джазу й рок-музики (ісп.).

3. Фінанси. У цій тематичній групі переважають назви грошових одиниць країн Африки й Азії, наприклад: Свaziленду – Lilangeni “лілангені” (банту), Екваторіальної Гвінеї – ekrwele «секуеле» та ін.

4. Кулінарія. Сюди ввійшли запозичення з французької, італійської, іспанської, грецької, китайської та ін. мов, наприклад: calzone – високий піріг з сиром (італ.), burrito – маїсові млинчики з начинкою з яловичини, сиру й смажених бобів (ісп.), hoisin sauce – густий темно-червоний соус із сої, часнику і різноманітних приправ (кит.).

5. Наука. Цікаво, що найбільше запозичень у цю тематичну групу прийшло з російської мови, напр: bioplasma – біоплазма; aulacogen – (геол.) аулакоген (слово створене російським геологом С. Шатським).

6. Спорт. У цій тематичній групі переважають запозичення з японської мови, наприклад: iaido – японський різновид фехтування, basho – п'ятнадцятиматчевий турнір з боротьби сумо та ін.

7. Релігія: satsang – індуська проповідь (санскрит); zazen – медитація в дзен-буддизмі (яп.); sesshin – тривалий період усамітнення й медитації в дзен-буддизмі (яп.).

8. Медицина: shiatsu – різновид масажу, який знімає біль, утому тощо. (яп.), sulfazin/sulphazin – сульфазин – ліки для лікування психічно хворих (рос.).

9. Судноводіння: buoy – рятувальний круг (гол.), keelhauling – протягувати під кілем (гол.) [4]

Більшість запозичень – це назви нових предметів, явищ, понять, наприклад: suiseki – японське мистецтво збирання й розміщення каменів (яп.); infitah – економічна політика відчинених дверей, запроваджена А. Садатом (ар.); amour fou – сліпе захоплення, палка закоханість (фр.), паралельне в англійській мові слово infatuation.

Більша частина запозичень, які є найменуваннями відомих носіям англійської мови предметів (явищ, понять), прийшла на зміну власне англійським описовим зворотам, наприклад: kilometrage – кілометраж (фр.) замість англійського the number of kilometers covered or traveled; anshinksen – японський швидкісний пасажирський поїзд (яп.) замість англійського high-speed passenger train of Japan.

Виходячи із усього вищезазначеного, можна дійти висновку, що через запозичення потреби номінації частіше задовольнялися тоді, коли виникала необхідність відобразити реалії суспільно-політичного життя, спорту чи наукових досягнень тієї чи іншої країни. Досягненнями Великої Британії завжди пишалася у морській сфері. Саме завдяки англійській мові багато слів увійшло до лексики інших мов. Проте англійська мова запозичила так само чимало морських термінів.

Деякі англійські слова були запозичені безпосередньо з голландської. У багатьох випадках запозичене слово набувало значення, істотно відмінне від його голландського попередника. Але, як правило, англійські написання голландських запозичень не враховують комбінації голосних початкових слів, які не існують в англійській мові, і замінюють їх відповідно існуючим сполученням голосних.

Англійська та голландська мови є західногерманськими, але відійшли від загальноєвропейської мови предків. Через тісні стосунки та взаємовплив багато англійських слів по суті ідентичні своїм голландським лексичним аналогам, як у написанні, так і в вимові.

Голландські вирази були включені в англійську мову з багатьох причин і в різні періоди часу. У середньовіччі, коли до Британії постійно переїздили ремісники з Голландії. Торгівля і контакти між англійськими і голландськими морськими обумовила взаємовплив між двома мовами: snatch (хапати), tackle (такелаж). Пізніше у XV-XVII ст. під час розвитку суднобудування та мореплавства були запозичені такі терміни: bouy (буй), deck (палуба), yacht (яхта), skipper (шкіпер), reef (ріф), dock (док).

Історично склалося так, що багато голландських військових термінів асимілювалися в усьому світі. І більшість цих слів пов'язані з військово-морською діяльністю.

Слід зазначити, що з розвитком мореплавства англійська мова збагатилася словами з малайської мови, які часто використовуються моряками на борту корабля: *proa* (вітрильне судно), *gong* (ударний інструмент у формі диска), *junk* (тип судна) – вітрильне судно з плоским дном, характерне для Китаю та Південно-Східної Азії, з видатним вітрилом на стеблі та в'язці.

Прийняття різних малайських термінів почалося з контакту між європейськими державами та класичними султанатами Малайзії в XVI столітті і продовжилися в XIX столітті з появою британської колонізації в регіоні. Багато найдавніших запозичень можна знайти в документах ранніх подорожей у епоху відкриття, коли торговці та мандрівники поверталися і привозили з Південно-Східної Азії товари та предмети побуту. З часом й інші слова малайського світу та культури укорінилися в англійській мові: *batik* (батік), *agar* (агар-агар), *durian* (дуріан), *mangostin* (мангостан), *bamboo* (бамбук), *sago* (саго).

До внутрішньомовних запозичень в англійській мові слід віднести і міжваріантні запозичення. При цьому слід відзначити особливу роль американського варіанта, оскільки значна кількість нових словотворчих елементів, які в наш час активно використовує британська англійська мова зародилися саме в американському варіанті англійської мови. До їх числа належать, наприклад, такі елементи, як *-friendly*, *-speak*, *-burger*, *-(a)thon*, *-person*, *-gate*, *-holic*, *-cade*, *-something*, *-erati*.

«Систему запозичення слід іменувати «трансляційним» шляхом збагачення словникового складу, оскільки в ролі «продукту» функціонування системи запозичення постає лише процес і результат трансляції конститuentів. Під трансляцією ми розуміємо: а) передача мовних одиниць у структуру системи, б) переміщення всередині неї» [8].

«Запозичення з інших мов характеризують англійську мову через її історію. Більше ніж дві треті англійського словника – слова романського походження. Запозичені слова відрізняються від власне англійських своєю фонетичною структурою та граматичними формами» [6, с. 99].

Сучасна англійська мова – це унікальне поєднання германських і романських елементів. Як англійська, так і іспанська мови належать до індоевропейської мовної сім'ї. Багато слів прийшло в англійську мову через іспанську. Хоча іспанських запозичень не так багато, як, наприклад, запозичень з латини, або французької мови, усе ж вони є поширеними й широкоживаними. Англійська мова вже давно збагатилася такими відомими словами, як: *armada* (військовий флот), *saпoe* (байдарка), *cargo* (груз), *embargo* (ембарго).

Запозичення можуть залишати первинні значення, а можуть їх змінювати в мові реципієнта. Нещодавні запозичення з італійської мови залишили не тільки значення, а ще й написання в сучасній англійській. Це такі слова, як *espresso*, *capuccino* – карпаччо (шматочки сирого м'яса чи риби з оливковою олією і парміджано) *sarruccino* тощо (тобто всі ті слова, які пов'язані з напоями і закінчуються на *ccino/ccio*). До морських та військових запозичень можна віднести: *alarm* (тривога), *brigand* (бандит), *bark* (барка), *colonel* (полковник), *squadron* (ескадрон).

Обґрунтовано думку про те, що будь-яка мова поповнюється за рахунок слів узятих з іншої мови. У випадку з англійською мовою є цілий список слів-запозичень. Деякі з них не мають навіть прямого еквівалента в англійській мові і при вживанні описують предмет/об'єкт, наприклад, запозичення з японської мови. Слід зазначити, що японська мова сама робила запозичення з китайської мови, тож у випадку з англійською мовою, японська виступає мовою-посередником.

Розділимо запозичення з японської на такі тематичні групи:

- Мистецтво: *koto*, *kabuki*, *bonsai*, *origami*.
- Історичні: *samurai*, *tycoon*, *banzai*.
- Мова: *tanka*, *hokku*.
- Релігія: *Zen*, *bonze*.
- Кулінарія: *soy*, *sake*, *tofi*, *nori*, *sushi*, *tempura*, *fugy*, *ramen*.
- Спорт: *judo*, *dojo*, *aikido*, *karate*.
- Інше: *geisha*, *sayonara*, *sensei*, *anime*.

Століттями англійська мова проявляла помітну гнучкість стосовно запозичень. Арабська мова раніше насичувала англійську в контексті науки й літератури. На превеликий жаль сьогодні контексти запозичень змінилися. Ними стали війна й політика: *Abu-Gareb* (в'язниця), *Jihad* (святина війна), *Algaeda* (база, фундація, очолювати).

Бурхливий розвиток усіх сфер сучасного людського життя знайшов своє відображення в мові, особливо на лексичному рівні. Еволюція лексики – це не просто зміна складових словника. Виходячи з того, що «саме поняття динаміки, як діяльності» [3, с. 19], ми спробували розглянути основні шляхи запозичень у мові та проаналізувати чинники появи нових слів.

Запозичення – процес багатограний; воно має певні причини, види і результати. Причини запозичення лежать як всередині певної мовної системи, так і поза її межами. Виникнення у всередині мови потреби в запозиченні іншомовного елемента пояснюється неточною наявною назвою або її відсутністю. Зовнішні причини появи запозичень виникають в результаті контактів людей, які розмовляють різними мовами. Запозичені слова полегшують спілкування, а також часто несуть соціально-психологічне навантаження у вигляді конотацій.

Сучасний словниковий запас англійської мови змінювався і доповнювався протягом багатьох століть і зараз має в своєму запасі велику кількість слів. Англійська мова залишається мовою германської групи з усіма характерними рисами, властивими їй протягом її розвитку, і ті зміни, які вона зазнала у зв'язку з запозиченнями, лише збагатили її словниковий склад.

Література:

1. Арбекова Т. И. Лексикология английского языка. М.: Высш. шк., 1977. 240 с.
2. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка (the English Word). М.: Высшая школа, 1986. 295 с.
3. Дубанец Э. М. Лексикология современного английского языка: лекции и семинары. Пособие для студентов гуманитарных вузов. М.: «Глосса-Пресс», 2002. 192 с.
4. Потебня О. О. Эстетика и поэтика слова: збірник. К.: Мистецтво, 1985. 302 с.
5. Смирницкий А.И. Лексикология английского языка. М.: Московский гос. университет им. М. В. Ломоносова, 1998. 206 с.
6. Macmillan English Dictionary for Advanced Learners. 2006. 1692 с.
7. <http://uk.wikipedia.org>
8. www.referats.kiev.ua
9. www.rusnauka.com